

ματος πρὸς δεξιὰ καὶ κρατῶν τῇ χειρὶ σκῆπτρον. Τὴν κεφαλὴν ἔστρεφε πρὸς τὰ ὀπίσω. Αἱ μορφαὶ καὶ αὐτοῦ εἶναι ἐρυθραί. Σήμερον σώζονται μόνον αἱ κεφαλὰὶ τῶν δύο ἵππων μετὰ μικροῦ μέρους τῆς χαιτίης, τοῦ δὲ Διὸς ἢ τὸ σκῆπτρον κρατοῦσα δεξιὰ χεὶρ μέχρι τοῦ ἀγκῶνος καὶ ἡ κόμη, ἣτις εἶναι ἐστεμμένη καὶ ἀναδεδεμένη ἐπὶ τῆς κορυφῆς. Τὸ χεῖλος καὶ τούτου περιέθεε κόσμημα συνιστάμενον ἐκ δύο σειρῶν ἀνθεμίων οὐχὶ λοξῶς τεθειμένων, ἀλλὰ καθέτως τῶν μὲν πρὸς τὰ ἄνω, τῶν δὲ πρὸς τὰ κάτω. Οὕτω ἀποδεικνύεται νῦν δι' ἐπισήμων παραδειγμάτων ἡ ὑπαρξίς τῆς κατηγορίας ταύτης τῶν ἀγγείων καὶ ἐν Ἑλλάδι.

Ἐπὶ τοῦ δημοσιευομένου κρατῆρος αἱ κόμαι καὶ

τὰ γένεια πασῶν τῶν μορφῶν, πλὴν τοῦ Θησέως, εἶναι μελαναὶ καὶ μόνον τὰ ἄκρα αὐτῶν ὑπόξανθα, τοῦ δὲ Θησέως ὀλόκληρος ἡ κόμη εἶναι ξανθὴ· τοῦτο βεβαίως δὲν εἶναι τυχαῖον, ἂν καὶ ἐγὼ δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ ὀνομάζηται ὑπὸ ποιητοῦ τινος ἢ συγγραφέως ξανθὸς ὁ Θησεύς, ὡς ἄλλοι ἤρωες. Τὸ χρῶμα δὲν εἶναι διάφορον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ μελανὸν ἠραιωμένον. Ξανθαὶ ἐπίσης εἶναι καὶ αἱ ὀλίγαι ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ Μινωταύρου τρίχες καὶ αἱ λεπταὶ γραμμαί, δι' ὧν δηλοῦνται οἱ μῦς αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Θησέως, ὡς καὶ τινες τῶν λοιπῶν μορφῶν. Τὰ γράμματα καὶ ὁ στέφανος, ὃν κρατεῖ ἡ Ἀριάδνη, εἶναι λευκά.

Χρ. Δ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ.

Ο ΕΝ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓῃ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

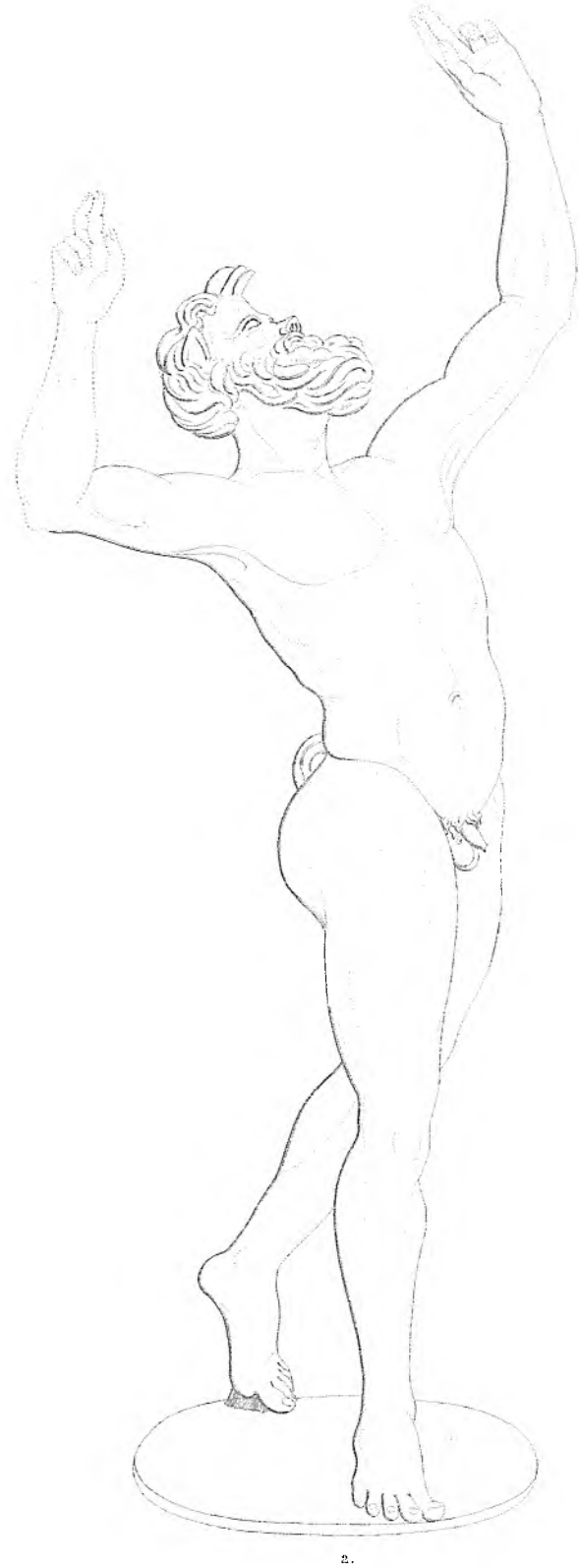
ΧΑΛΚΟΥΣ ΣΑΤΥΡΟΣ

(Ἦρα πίν. 6).

Τὸν ἐπὶ τοῦ ἔκτου πίνακος κατὰ τὰ $\frac{2}{3}$ τοῦ πραγματικοῦ μεγέθους ἀπεικονιζόμενον Σάτυρον, ὅστις εὐρέθη μὲν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῆς Αἰγύπτου πόλει Τάνει, περιήλθε δὲ εἰς κτήσιν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν ἀρχαιολογικῶν Συλλογῶν ἐκ δωρεᾶς τοῦ φιλοπόλιδος κ. Ἰωάννου Δημητρίου, ἐκδίδομεν ἐνταῦθα ἐν ψευδαργυροτύπῳ εἰκόνι, γενομένη ἐν Παρισίοις κατὰ σχεδιογράφημα τοῦ κ. Gilliéron.

Ὁ Σάτυρος οὗτος εἶνε ἀληθῶς ἔργον οὐχὶ τῶν συνήθων. Ἐν βλέμμα ἀρκεῖ, ὅπως ἐννοήσῃ τις τὴν ἐξαιρετικὸν τοῦ τεχνίτου ἐπίνοιαν, θελήσαντος νὰ παραστήσῃ ἐν τῷ ἔργῳ του ὑπερβάλλουσαν βακχικὴν ἡδονήν. Ἐχὼν τὸ σῶμα ἐντεταμένον ἴσταται ἐπὶ τῶν ἄκρων ποδῶν ὀρχούμενος καὶ αἵρων τὰς χεῖρας· ἡ δὲ ἐν τῷ ὀρχεῖσθαι κίνησις καὶ τῶν μυῶν διαθέσις ἐκφράζουσι τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ψυχῆς εὐφροσύνην καὶ θυμηδίαν· θεόληπτος καὶ ἔνθους φαίνεται ὅπως τῶν τοῦ κόσμου ἐπιλαθόμενος. Ἡ μὲν κόμη αὐτοῦ εἶνε μακρὰ καὶ ἐπιμελῶς διεσκευασμένη, ἡ δὲ κεφαλὴ μέση τὸ μέγεθος, περιαγῆς καὶ

κλίνουσα πρὸς τὰ ὀπίσω. Καὶ τὸ μὲν μέτωπον εἶνε χαμηλόν, ἔχον ἐλαφρὰν κυρτότητα, τὰ δὲ ὄμματα σύμμετρα καὶ κοῖλα. Ἡ ρίς εἶνε βραχεῖα ἔχουσα τὰ πτερυγία πλατέα, τὰ χεῖλη σύμμετρα καὶ ἔχουσι τὸ φίλτρον καὶ τὴν νύμφην ἠρέμα δεδηλωμένα· τὰ ὦτα εἶνε βραχεῖα καὶ ζυφόμορφα, τὸ γένειον δασύ καὶ οὔλον, καὶ ἡ ὄλη τοῦ προσώπου ἔκφρασις ἐνθουσιῶσα. Ἡ κατασκευὴ τοῦ σώματος αὐτοῦ εἶνε ῥωμαλέα μὲν, ἀλλὰ συνάμα ῥαδινὴ καὶ νευρώδης· οἱ μῦς εἶνε ἐκπεφρασμένοι τόσον ἀρμοδίως καὶ τόσον σύμφωνοι πρὸς τὰς κινήσεις τῶν μελῶν, ὥστε ἡ τέχνη δὲν ἐδύνατο οὕτως εἰπεῖν νὰ παραστήσῃ αὐτοὺς τελειότερον. Καθόλου δὲ ἀξιοθαύμαστα εἶνε ἐν τῷ Σατύρῳ τούτῳ ἡ ἐνότης τῆς κατασκευῆς τοῦ ὅλου σώματος, ὁ ἐναρμόνιος τῶν μελῶν συνδυασμός, ἡ ἐντελής συμμετρία, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἀνατομικὴ τῶν μυῶν ἀκρίβεια, τὴν ὅποιαν ὅπως καταδείξωμεν, ἀπεικονίσασαμεν τὸν Σάτυρον κατὰ τέσσαρας θέσεις, προτιμήσαντες τοῦτο ἀντὶ πάσης περιγραφῆς, ἣτις ὅσον λεπτομερῆς καὶ ἂν ἐγίνετο, δὲν

ἤθελε δυνηθῆ νὰ δώσῃ ἔννοιαν σαφῆ τοῦ πράγμα-
τος καὶ εἰς αὐτὸν ἀκόμη τὸν ἐπὶ τέχνῃ ἀνατομικόν.
Ἡ διατήρησις τοῦ ἀγαλματίου ἐν γένει εἰπεῖν εἶνε
ἐπιεικῶς καλῆ, ἐλλείπουσι μόνον ὁ πῆχυς τοῦ δε-
ξιοῦ βραχίονος, καὶ οἱ τέσσαρες δάκτυλοι τῆς δεξιᾶς
χειρὸς.

Παρεμφερῆς τῷ ἡμετέρῳ Σατύρῳ, ὡς τὴν αὐ-
τὴν περίπου τοῦ σώματος ἔχων στάσιν καὶ ἴσος σχε-
δὸν τὸ μέγεθος, εἶνε ὁ γνωστός ἐκ χαλκοῦ ἐπίσης
πεπονημένος Σάτυρος, ὁ ἐν τῷ Μουσεῖῳ μὲν τῆς
Νεαπόλεως τα νῦν ὑπάρχων, ἐν Πομπηΐα δὲ ἀνα-
καλυφθεὶς (1). Ὅμως ὁ τοῦ ἐν Νεαπόλει Μουσεῖου
Σάτυρος διαφέρει τοῦ ἡμετέρου κατὰ τὰ ἐξῆς, δη-
λαδὴ φέρει περὶ τὴν κεφαλὴν στέφανον ἐκ πίτυος,
ἐπὶ τοῦ μετώπου κεράτια, ὧν ὁ ἡμέτερος στερεῖ-
ται, ἔχει τὰ ὦτα ἐπιμήκη, τὴν κεφαλὴν οὐχὶ πρὸς
τὰ ὀπίσω κλίνουσιν, καὶ τὸ σῶμα οὐχὶ τόσο λε-
πτὸν ὡς τὸ τοῦ ἡμετέρου· καθόλου δὲ ὑπολείπεται
τοῦ ἡμετέρου ἐκεῖνος κατὰ τε τὴν ἐξεργασίαν καὶ
χάριν.

Ἐκ τοῦ Σατύρου τοῦ ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Νεα-
πόλεως, πλήρους διασωθέντος, δυνάμεθα νὰ συμ-
πληρώσωμεν τὰ ἐλλείποντα τοῦ ἡμετέρου μέρη,
τὸν ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος ἀποκεκομμένον πῆχυν τοῦ δε-
ξιοῦ βραχίονος, καὶ τοὺς τέσσαρας δακτύλους τῆς
ἀριστερᾶς χειρὸς, τὸν ἀντίχειρα, τὸν μέσον, τὸν
παράμεσον καὶ τὸν μικρόν, ὧν ὁ μὲν μέσος ἐξετεί-
νετο παραλλήλως τοῦ σωζομένου δείκτου, ὁ δὲ πα-
ράμεσος, καὶ ὁ μικρὸς ἐκάμπτοντο πρὸς τὰ ἔσω ἐπὶ
τοῦ κοίλου τῆς χειρὸς, ὁ δὲ ἀντίχειρ τέλος διευθύ-
νετο ἐκτεινόμενος πρὸς τὰ ἄνω μὲ ἐλαφρὰν τινα
κατὰ τὸν ἀρμόν αὐτοῦ καμπήν. Ἡ αὐτὴ τῶν δα-
κτύλων διάθεσις πρέπει νὰ ἐννοηθῆ καὶ κατὰ τὴν
δεξιὰν χεῖρα. Ὅπως καταστήσωμεν τοὺς ἀναγνώ-
σταις ἡμῶν προχειροτέρην τὴν σύγκρισιν καὶ ἀντι-
παραβολὴν τῶν ἐν λόγῳ Σατύρων, ἀπεικονίσασμεν ἐν
τῷ παρεντεθειμένῳ πινάκι δύο ἀπλᾶ σχεδιογραφῆ-
ματα, ὧν τὸ μὲν ὑπ' ἀριθ. 1 παριστᾶ τὸν ἐν τῷ
Μουσεῖῳ τῆς Νεαπόλεως Σάτυρον, τὸ δὲ ὑπ' ἀριθ.
2 τὸν ἡμέτερον κατ' ἐκεῖνον συμπληρωμένον.

(1) Ἀπεικόνισμα τοῦ Σατύρου τούτου ἔρα ἐν Museo Borb. τόμ. 9, πιν. 42 = Clarac, πιν. 717, ἀρ. 1715. A. = Overbeck, Pompei i ἐκδ. 3^η σελ. 550.

Ἐκ τῆς συγκρίσεως ταύτης προκύπτει, ὅτι ἀμ-
φότεροι οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος Σάτυροι, καίπερ ἔχον-
τες διαφορὰς κατὰ τε τὸ ὄλον καὶ τὰ μέρη, εὐνοή-
τους ἄλλως, ὧν τινας, τὰς κυριωτέρας ἐσημειώσα-
μεν ἀνωτέρω, ἀνάγονται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρωτό-
τυπον, πρὸς ὃ μετὰ μείζονος ἢ ἐλάσσονος ἐλευθερίας
ἐποιήθησαν.

Ἄλλὰ ποῖον ἦτο ἄραγε τὸ πρωτότυπον τοῦτο,
πρὸς ὃ ἐποιήθησαν τὰ ἀγαλμάτια, καὶ εἰς ποῖαν
ἐποχὴν δυνατὸν νὰ ἀναχθῶσιν; Ὁ προσδιορισμὸς
τῆς ἐποχῆς αὐτῶν καθόλου εἰπεῖν δὲν εἶναι ἀμφί-
βολος. Το χάριεν καὶ ῥαδινὸν τοῦ σώματος, ἡ συμ-
μετρία, ἡ ἐπιμεμελημένη τῆς κόμης διασκευὴ καὶ
ἡ καθόλου τεχνοτροπία αὐτῶν εἶνε τεκμήρια πεί-
θοντα ἡμᾶς, ὅτι τὰ ἐν λόγῳ ἀγαλμάτια δύνανται
νὰ ἀναχθῶσιν οὐχὶ ἀπιθάνως εἰς τὴν τέχνην τῆς
ἐποχῆς τοῦ Λυσίππου, ὅστις, ἐὰν ἦνε ὀρθὰ τὰ ὑπὸ
τοῦ Πλινίου περὶ αὐτοῦ ἀναφερόμενα (Plin. N. H. 36, 65), *μερίστην προσοχήν ἔδωκεν εἰς τὴν δια-
σκευὴν τῆς κόμης, εἰς τὸ κατασκευάζειν τὴν μὲν
κεφαλὴν μικροτέραν, τὸ δὲ σῶμα ἰσχυρότερον, καὶ
εἰς τὸ διαγυλάττειν ἐπιμελέστατα τὴν συμμετρίαν,
συμμετρίαν ἄλλως τοιαύτην, ὅποια δὲν ἀπαντᾷ
ἐν τῇ φύσει. Διὰ τοῦτο ὁ Λύσιππος παραβάλλ-
λων τὰ ἔργα του πρὸς τὰ τῶν παλαιότερων, ἔλε-
γεν, ὅτι οἱ μὲν προγενέστεροι αὐτοῦ τεχνίται
ἐποίησαν τοὺς ἀνθρώπους ὅποιοι ἦσαν, αὐτὸς δὲ
ὅποιοι ἐφαίνοντο ὅτι εἶνε « vulgoque dicebat ab illis
factos quales essent homines. a se quales videren-
tur esse » (1). Ἀληθῶς δὲ ἐν τοῖς Σατύροις τού-
τοις, προπάντων δὲ ἐν τῷ ἡμετέρῳ παρατηροῦμεν
πάντα σχεδὸν τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα, μάλιστα
δὲ τὴν συμμετρίαν.*

Κατὰ τὰ εἰρημένα λοιπὸν ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν
τοῦ πρωτοτύπου δὲν θὰ σφαλῶμεν, νομίζω, ἀνά-
γοντες αὐτὸ εἰς τὴν τέχνην τῆς ἐποχῆς τοῦ Λυσίπ-
που, ὅμως ὡς πρὸς τὸν τεχνίτην αὐτοῦ οὐδὲν τεκ-

(1) Plin. αὐτόθι. Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Πλινίου ἠρμηνεύθη διαφα-
ροτρόπως, ἀλλ' οὐδεμία τῶν γενομένων μέχρι τοῦδε ἠρμηνειῶν φαίνε-
ται ἐπαρκῆς οὕσα: πρβλ. Overbeck, z. f. Alterth. 1857, ἀρ. 0. 50, Plastik II³, σελ. 180. Bursian, Algm. Encycl. I Bd. 82, 464
σημ. 18. O. Müller, kl. Schr. II, 331. Brunn, Griech. Künstler I, 377. Jahn, Ber. d. Sächs. Gesellsch. 1850 σελ. 128 καὶ 129. καὶ
νεωστὶ Blümner, Rhein. Mus. N. F. τόμ. 32, σελ. 605.

μήριον ἔχομεν, ἐξ οὗ ὁρμώμενοι νὰ ὀρίσωμεν αὐτὸν ἀσφαλῶς καὶ μετὰ βεβαιότητος. Ἀναφέρεται μὲν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Πλινίου (N. H. 35. 64), ὅτι ὁ Λύσιππος μεταξὺ τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἔργων ἐποίησε καὶ Σάτυρον ἐν Ἀθήναις· ἀλλὰ τοῦτο καὶ μόνον, οὐδεμία δὲ ἄλλη πληροφορία οὔτε περὶ τῆς στάσεως τοῦ ἔργου, οὔτε περὶ τῆς τεχνοτροπίας αὐτοῦ. Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ταύτης καὶ ἀνεπαρκοῦς τοῦ Πλινίου εἰδήσεως βασιζόμενοι νὰ ἀποδώσωμεν μετὰ θετικότητος τὸ πρωτότυπον εἰς αὐτὸν τὸν Λύσιππον· οὐχ ἦσαν ὅμως οὐδένα λόγον ἔχομεν νὰ ἀποκλείσωμεν παντελῶς τὴν εἰκασίαν ταύ-

την. Διὸ δὲν εἶνε ἴσως ἀπίθανον, ὅτι ἐν τῷ Σάτυρῳ τούτῳ κεκτῆμεθα ἀντίγραφον τοῦ ἐν Ἀθήναις Σατύρου τοῦ Λυσίππου.

Ταῦτα ἔκρινα διὰ βραχέων νὰ σημειώσω ἐπὶ τοῦ παρόντος περὶ τοῦ ἐξαιρέτου τούτου καλλιτεχνήματος οὐκ ἄγνοῶν, ὅτι πολλὰ ἐδύνατό τις νὰ γράψῃ περὶ αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὔτε ὁ χῶρος οὔτε ὁ σκοπὸς τοῦ περιοδικοῦ τούτου ἐπιτρέπουσι μακρὰ ἄρθρα, ἐπιφυλάσσομαι ἐν αἰσιωτέροις καιροῖς νὰ δημοσιεύσω ἀλλαγῶν ἐκτενῆ περὶ αὐτοῦ πραγματείαν, εἴαν τις ἄλλος δὲν μὲ προλάβῃ.

Κ. Δ. ΜΥΛΩΝΑΣ.

ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΝ ΚΙΟΝΟΚΡΑΝΟΝ

ΕΚ ΤΗΣ ΘΟΛΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΥΚΛΕΙΤΟΥ

(Πίναξ 10).

Ἡ ἐν ἔτει 1882 καὶ 1883 ἀνακαλυφθεῖσα ἐν ταῖς ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαυρίᾳ ἀνασκαφαῖς θόλος τοῦ Πολυκλείτου ἐδημοσιεύθη μετὰ σχεδιασμάτων τοῦ Dörpfeld ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας τοῦ ἔτους 1883. Τὸ περιφερὲς τοῦτο οἰκοδόμημα εἶχε δύο σειρὰς κίωνων, μίαν ἐξωτερικὴν, ρυθμοῦ δωρικοῦ, καὶ μίαν ἐσωτερικὴν ἀποτελουμένην ἐκ δεκαῆξ κορινθιακῶν κίωνων. Τῶν κίωνων ὅμως τούτων δὲν εἶχεν εὐρεθῆ ἕως τότε ὀλόκληρον τὸ κιονόκρανον, ἀλλὰ μόνον τεμάχια, ἐφθαρμένα ἐν πολλοῖς καὶ οὐχὶ μείζονα τοῦ ἡμίσεος, ἐξ ὧν ὁρμώμενος ὁ Dörpfeld ἀναπαρέστησεν ὀλόκληρον τὸ κιονόκρανον (ἴδε Πρακτικά κτλ. τοῦ ἔτους 1883 Πίναξ Δ', ἀρ. 2). Μόνον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους εὐρέθη ὀλόκληρον καὶ κάλλιστα διατηρούμενον τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος κιονόκρανον, ὅπερ δημοσιεύομεν ἐν τῷ εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο προσαπτομένῳ ὑπ' ἀριθ. 10 Πίνακι (1).

(1) Τὰ ἐν τῷ Πίνακι τούτῳ σχεδιάσματα εἶνε τὰ ἑξῆς: Ἀρ. 1. κορμός τοῦ κιονοκράνου. — Ἀρ. 2. τομὴ αὐτοῦ. — Ἀρ. 3. πρόσοψις αὐτοῦ κάτωθεν. — Ἀρ. 4. ἀνθέμιον. — Ἀρ. 5. ἐλιξ. — Ἀρ. 6. φύλ-

Τὸ κιονόκρανον τοῦτο παραβάλλοντες πρὸς τὰ κατὰ τὰ πρότερον ἔτη εὐρεθέντα τεμάχια πειθόμεθα ὅτι εἶνε ἀναμφισβητήτως τὸ κιονόκρανον τῆς θόλου· δι' αὐτοῦ ἄρα γνωρίζομεν τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ μορφῇ τὸ τῆς θόλου κορινθιακὸν κιονόκρανον. Ἄλλ' ἐκ τῆς παραβολῆς αὐτοῦ πρὸς τὰ ρηθέντα τεμάχια συνάγομεν πρὸς τούτους, ὅτι δὲν ἐγένετο χρῆσις αὐτοῦ ἐν τῷ οἰκοδομήματι, διότι ὁ ἄβαξ δὲν φέρει ἐπὶ τῆς ἀνω ἐπιφανείας, ἃς φέρουσι τὰ τεμάχια ὁπᾶς, αἵτινες ἐχρησίμευον εἰς τὴν διὰ γόμφων καὶ μολύβδου σύνδεσιν τοῦ κιονοκράνου μετὰ τοῦ ἐπιστυλίου (1). Ἐκ τούτου δὲ ἐδύνατό τις νὰ συμπεράνῃ, ὅτι ἕνεκα λάθους ἴσως ἐν ταῖς ἀναλογίαις ἢ ἕνεκα ἄλλου τινὸς ἐλαττώματος τὸ ὑπ' ἐξέτασιν κιονόκρανον ἀπεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος καὶ ἔμεινεν ἄχρηστον· ἀλλ' ἢ ὑπόθεσις αὕτη προσκρούει εἰς τὸν τόπον καὶ τρόπον τῆς

λον ἐκ τῆς πρώτης σειρᾶς. — Ἀρ. 7. πρόσοψις τῆς ἐλικος κατὰ τὴν γραμμὴν ΑΒ.

(1) Διαφέρει πρὸς τούτους τῶν τεμαχίων κατὰ τοῦτο, ὅτι αἱ πλάγαι ἐπιφάνειαι τοῦ ἄβακος δὲν εἶνε ἐντελῶς ἐξεργασμένα.